

جامعه‌شناسی خانواده

و

آسیب‌های نوپدید آن

تالیف:

رضا اکبری

ام‌کلثوم دنیایی



انتشارات آوای نور

تهران-۱۳۹۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه	:	اکبری، رضا، ۱۳۶۱
عنوان و نام پدیدآور	:	جامعه‌شناسی خانواده و آسیب‌های نوپدید آن / تالیف رضا اکبری، ام‌کلثوم دنیایی.
مشخصات نشر	:	تهران: آوای نور، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری	:	۲۰۴ص، ۵/۱۴×۵/۲۱
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۱۹۵-۵
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه: ص ۲۰۶-۲۰۹
موضوع	:	خانوادهها -- جنبه‌های جامعه‌شناختی
موضوع	:	زناشویی / خانوادهها -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	:	رسانه‌های گروهی و خانوادهها
موضوع	:	خشونت در خانواده -- جنبه‌های روان‌شناسی
شناسه افزوده	:	دنیایی، ام‌کلثوم، ۱۳۶۲
رده بندی کنگره	:	HQ۱۳۹۵۷۴۴ ج۲ / الف
رده بندی دیویی	:	۸۵۳۰۶
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۱۷۷۱۴۰



تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید وحید نظری،
پلاک ۹۹، طبقه دوم تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵ / دورنگار: ۶۶۴۸۰۸۸۲

جامعه‌شناسی خانواده و آسیب‌های نوپدید آن

تالیف: رضا اکبری - ام‌کلثوم دنیایی

ناشر: انتشارات آوای نور

صفحه آرا: منیرالسادات حسینی

چاپ: دوم ۱۳۹۶

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۱۹۵-۵

قیمت ۱۵۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

مقدمه مولف ۱۱

بخش اول: دانش خانواده

فصل اول: ازدواج	۱۷
انواع ازدواج	۲۲
ازدواج در گذشته	۲۶
ازدواج ربایشی	۲۷
ازدواج از طریق خرید همسر	۲۷
ازدواج مبادله‌ای	۲۸
کلودلوی اشتراوس	۳۰
ازدواج تنظیم شده	۳۰
ازدواج آزمایشی	۳۱
ازدواج استقراضی	۳۲
ازدواج با محارم	۳۲
ازدواج اجباری	۳۳
ازدواج موقت	۳۴
ازدواج یغمایی	۳۴
ازدواج در دوران مدرن	۳۴
ازدواج دوستانه	۳۵
ازدواج پنهانی	۳۶
زندگی مشترک بدون ازدواج	۳۶
همسرگزینی آزاد	۳۷
ازدواج موقت	۳۸
صورتبندی همسرگزینی	۳۸

۴۰ برون همسری
۴۷ انواع همسرگزینی
۵۹ تحول مفهوم و ساختار خانواده
۵۳ خانواده گسترده
۵۴ خانواده هسته‌ای
۵۶ خانواده ستاکی
۵۷ خانواده تک والد
۵۷ خانواده‌های مادرمرکز
۵۸ خانواده ناتنی
۵۸ خانواده پدر و مادری
۵۹ خانواده زادروگا
۵۹ تغییرات خانواده
۶۱ تعریف ازدواج از دیدگاه اسلام
۶۳ اسلام: ازدواج و سبک زندگی
۶۴ فواید تسریع ازدواج و روندهای تأخیر در ازدواج
۶۴ ویژگی‌های خانواده اسلامی
۶۷ ابن سینا
۶۹ غزالی
۶۹ خواجه نصیرالدین طوسی
۷۰ فیض کاشانی
۷۰ علامه طباطبایی
۷۲ شهید مطهری

۷۷ فصل دوم: نظریه‌های جامعه‌شناسی

۷۷ نظریه‌های جامعه‌شناسی کلاسیک خانواده
۷۷ مورگان
۸۰ باخوفن
۸۰ امیل دورکیم

۸۱	خانواده کلانی و مارسل موس
۸۱	خانواده صلبی
۸۲	خانواده زن و شوهری
۸۲	لوی اشتراوس
۸۴	ژرمن تیبون
۸۵	مکاتب نظری و رویکردهای تئوریک به جامعه‌شناسی خانواده
۸۶	نظریه نقش
۸۸	نظریه پردازی تضادگرایان
۹۰	نظریه‌های پدیدارشناسی
۹۱	فمینیسم
۹۳	جمع‌بندی بحث و نتیجه‌گیری

بخش دوم: آسیب‌شناسی خانواده

۹۷	فصل سوم: کارکردهای مراقبت در خانواده
۹۷	کاهش کارکردهای خانواده: نگهداری و مراقبت
۹۸	مراقبت از فرزندان
۹۸	چه کسی از فرزندان مراقبت کند؟
۱۰۱	کودک و خانواده
۱۰۳	مفهوم کودک
۱۰۳	آسیب‌های وارده بر کودکان
۱۰۴	تربیت و والدگری کودکان
۱۰۴	کودک و کار
۱۰۵	آموزش کودک و خانواده
۱۰۶	تمایل به خلاف کاری در کودکان
۱۰۷	سالمندان
۱۱۱	فصل چهارم: خشونت خانوادگی
۱۱۱	مقدمه

تعریف مفهوم خشونت.....	۱۱۱
خشونت علیه زنان.....	۱۱۳
خشونت خانگی نسبت به کودکان.....	۱۱۷
علل خشونت در خانواده.....	۱۱۹
اسلام و خشونت.....	۱۲۰
نظریات مبین خشونت خانگی.....	۱۲۱
نتیجه گیری.....	۱۲۳

فصل پنجم: طلاق..... ۱۲۵

طلاق چیست؟.....	۱۲۸
انواع طلاق.....	۱۲۸
انواع کنش‌های کنشگران به طلاق.....	۱۳۱
۱- طلاق عقلانی - توافقی.....	۱۳۲
طلاق عقلانی منفعلانه.....	۱۳۲
۲- طلاق اجباری.....	۱۳۳
۳- طلاق شتاب زده.....	۱۳۳
طلاق عاطفی.....	۱۳۳
دلایل طلاق عاطفی.....	۱۳۵
گروههای مستعد طلاق.....	۱۳۶
علل طلاق در جامعه معاصر.....	۱۳۶
۱- تغییر نگرش‌ها در جامعه نسبت به کارکرد ازدواج.....	۱۳۷
۲- بروز قوانین نوین در سیستم حقوقی.....	۱۳۷
۳- کمرنگ شدن باورهای مذهبی.....	۱۳۸
۴- تغییر در نقش‌های جنسیتی و افزایش مطالبات زنان از جامعه.....	۱۳۸
۵- آزادسازی روابط جنسی.....	۱۳۹
۶- پذیرش طلاق به عنوان هنجار.....	۱۴۰
۷- دیگر عوامل.....	۱۴۰
پس از طلاق.....	۱۴۱

- فرزندان پس از طلاق..... ۱۴۳
- پیشنهاد..... ۱۴۴

فصل ششم: رسانه..... ۱۴۵

- تلویزیون، سینما، تأثر، روزنامه..... ۱۴۷
- اینترنت..... ۱۴۹
- آسیبهای رسانه‌ها بر خانواده..... ۱۵۰
- ۱- مداخلات هویتی خانواده‌ها..... ۱۵۱
- ۲- انزوای اجتماعی..... ۱۵۲
- ۳- اعتیاد به اینترنت..... ۱۵۳
- ۴- تأثیر رسانه‌ها (با تأکید بر سرگرمی) بر خانواده..... ۱۵۳
- ۵- آسیبهای اخلاقی..... ۱۵۴
- ۶- آسیب‌های جسمی..... ۱۵۵
- ۷- تأثیر رسانه‌ها بر زبان و فرهنگ خانواده‌ها..... ۱۵۵
- رسانه: ابزار ترویج و گسترش هنجار ارزش در خانواده‌ها..... ۱۵۶

فصل هفتم: روابط خارج از چهارچوب..... ۱۵۹

- خیانت و بی وفایی پس از ازدواج..... ۱۶۰
- خیانت..... ۱۶۱
- خیانت چیست؟..... ۱۶۲
- شعاع کاظمی تفاوت بین بی‌وفایی و خیانت را در ۴ مورد می‌داند:..... ۱۶۲
- انواع خیانت‌های زناشویی..... ۱۶۲
- خیانت و تفاوت‌های جنسیتی..... ۱۶۴
- چرا خیانت در زندگی زناشویی رخ می‌دهد؟..... ۱۶۵
- از نظر روان‌شناسان فرایند پیمان شکنی از فیلتر عبور می‌کند:..... ۱۶۵
- نرخ شیوع خیانت در کدام زوجها بیشتر است؟..... ۱۶۶
- برخی از افراد و زوجها در معرض خیانت بیشتری قرار دارند:..... ۱۶۷
- پیامدهای خیانت به همسر..... ۱۶۸

روابط خارج از چهارچوب پیش از ازدواج.....	۱۶۹
پیامدها و آسیبها.....	۱۷۳
آسیبها	۱۷۴

فصل هشتم: عشق و ازدواج..... ۱۷۷

صمیمیت، دل بستگی و عشق.....	۱۷۸
روابط عاشقانه: تصور از عشق.....	۱۷۸
عشق های عاقلانه.....	۱۷۹
عشق دموکراتیک.....	۱۸۰
شروط عشق دموکراتیک در خانواده.....	۱۸۰
عشق رمانتیک.....	۱۸۳
عشق و محبت.....	۱۸۵
عشق و ازدواج.....	۱۸۷

فصل نهم: تحکیم خانواده..... ۱۹۱

عوامل زمینه‌ای در تحکیم خانواده.....	۱۹۱
مسائل ثانویه و روشهای تحکیم خانواده.....	۱۹۳
۱- درخواست‌های عاقلانه و واقع بینی.....	۱۹۳
۲- آموزش همسران.....	۱۹۴
۳- توجه فراوان به تعهد و دین داری.....	۱۹۵
۴- آگاهی به رفع نیازهای جنسی در خانواده.....	۱۹۶
تقویت کارکردهای خانواده.....	۱۹۷

منابع فارسی..... ۲۰۱

تقدیم به

تقدیم به پدران و مادران مان که راه درست زیستن را به ما آموختند.

اجر معنوی این اثر برسد به

پدر بزرگ‌ها و

مادر بزرگ‌هایمان

مقدمه مولفین

خانواده در علم جامعه‌شناسی یکی از مهمترین نهادهای اجتماعی می‌باشد. نهادی که اولین ویژگی‌های زندگی جمعی را برای افراد تعریف کرده و بدوی ترین آموزش‌های جامعه‌پذیری در نهاد خانواده اتفاق می‌افتد. خانواده در جامعه ایران از ساختارهای متعدد و گوناگونی عبور کرده و اینک به شکل خانواده هسته‌ای رسیده است. خانواده سنتی که در آن اعضای خانواده به همراه پدر بزرگ و مادر بزرگ و... در کنار هم می‌زیستند. ساختار خانواده گسترده در حال حاضر مورد بازبینی قرار گرفته و دچار تحولات مهمی گردیده است. بگونه‌ای که خانواده هسته‌ای ساختار غالب در جامعه ایرانی بویژه ساکنین شهرهاست. تغییرات خانواده در ایران مستقل از تغییرات جهانی خانواده نبوده و تحت‌تاثیر آن نیز قرار گرفته است. عواملی مانند رسانه‌های جمعی، شهر نشینی، تحولات ساختاری حضور زنان در جامعه، امکان ادامه تحصیل و تغییر در قوانین حقوقی در جامعه از عوامل موثر بر تغییرات خانواده و نقش‌ها و کارکردهای آنست. چنین تحولاتی از افزایش سن ازدواج تا طولانی‌تر شدن دوران جوانی و عدم تعهد، آسیب‌های وارده بر بنیان خانواده و فرزندان و زنان را ایجاد کرده‌اند. مسایل خانواده بدون شک مسایل متعددی برای زنان و کودکان و البته مردان بوجود آورده است. ابعاد خانواده تغییر یافته و امکان تسهیم تجارب اعضای خانواده با دیگران بوجود آمده است. از طرفی از آنجا که تعداد دانشجویان و دانشگاهیان بویژه زنان، روبه افزایش می‌باشد، میتوان به دانشگاه بعنوان یک مرکز بسیار حیاتی برای آموزش و مدیریت خانواده و زندگی خانوادگی اعتماد کرد. درس جامعه‌شناسی خانواده و آسیب‌های آن

حوزه بسیار جذاب و مهمی از آموزش غیرتخصصی دانشجویان را تشکیل داده است. این حوزه میتواند در کنار دروس تخصصی بعنوان یک مجموعه آموزش جامعه‌پذیری خانواده تلقی شده و مورد استقبال قرار گیرد. کتاب حاضر به بررسی پدیده‌های واقعی و مسایل خانوادگی بسیاری از دانشجویان شهر رفسنجان و کرمان پرداخته است که در صدد مرتفع نمودن این مسایل بوده‌اند. اظهار عدم تطابق فرهنگی، تجربه رابطه با جنس مخالف پیش از ازدواج به وفور بین افراد مشاهده شده است. از این جهت تالیف کتابی که بتواند آسیب‌های اجتماعی را مطالعه و بررسی کند ضروری به نظر می‌رسد.

کتاب حاضر در ۲ بخش تنظیم شده است. بخش اول دانش خانواده میباید که به مطالبی همچون ازدواج، خانواده، انواع ازدواج از گذشته تا به امروز با استفاده از اصطلاحات فنی و تخصصی رایج میان جامعه شناسان توصیف شده است. همچنین بخش اول کتاب حاضر کارکردهایی همچون تربیت فرزند و نگهداری از سالمندان را بررسی نموده است. بخش دوم کتاب حاضر به بررسی آسیب‌های اجتماعی نوپدید وارده بر خانواده پرداخته است. فصل طلاق به بررسی طلاق و انواع آن، علل و پیامدهای طلاق پرداخته و به بررسی طلاق از منظر اسلام بحث نموده است. فصل دیگری با موضوعیت خشونت خانگی به بررسی انواع خشونت و علل آن پرداخته است. در فصل رسانه‌های جمعی تلاش بر این بوده است تا با توجه به انواع رسانه‌های جمعی؛ پایین بودن سواد رسانه‌ای و استفاده بی‌حدومرز از رسانه‌ها بررسی شده و به تحلیل تاثیرات آن بر خانواده پرداخته است. مسایلی مانند شبکه‌های اجتماعی، کانال‌های ماهواره‌ای؛ گوشی‌های تلفن همراه هوشمند مورد بحث بوده‌اند. روابط خارج از چهارچوب بحثی است که در فصل دیگری در قالب خیانت و روابط قبل از ازدواج تنظیم شده و به بررسی دو گونه رابطه خارج از چهارچوب خانواده پرداخته است. همچنین نقش عشق در ازدواج و افزایش انسجام

خانواده بعنوان فصل مستقلی تحلیل و بررسی شده و به بررسی آراء صاحب‌نظران علوم اجتماعی در خصوص عشق پرداخته است. بخش آخر این اثر به مطالعه تحکیم خانواده و شیوه‌های آن پرداخته و تلاش بر ایجاد راهکارهایی برای تحکیم خانواده کرده است.

لزوم مطالعه و توجه به حوزه خانواده و آسیب‌های آن نه تنها در میان متخصصین جامعه‌شناسی و روانشناسی و حقوق‌دانان، بلکه میان همه دیگر رشته‌های علوم انسانی و دیگر پایه‌ها ضروریست. از آنجا که نسل غالب جمعیت در کشور عزیزمان، جوانان هستند، آموزش و آگاهی بخشی وظیفه همه بزرگان میباشد. کتاب حاضر با هدف مطالعه دانش خانواده و ازدواج و همچنین آسیب‌های نوپدید خانواده به منظور استفاده دانشجویان مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه‌های رفسنجان و دیگر دانشجویان دانشگاه‌های کشور طراحی و تنظیم شده است. امید اینکه مطالعه این منبع علاوه بر افزایش دانش خانواده، راهگشایی برای افزایش بصیرت جوانان کشورمان شود.

بهمن سال ۱۳۹۴

دکتر رضا اکبری

دکتر ام کلثوم دنیایی

